

Присяжна Л.В.

*кандидат наук із соціальних комунікацій, науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського,
Національна юридична бібліотека*

НАУКОВІ БІБЛІОТЕКИ ЯК ЦЕНТРИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Розуміння ролі наукових бібліотек як особливого роду соціального простору виникло чи не з самою появою загальнодоступних бібліотек. Від початку свого існування головною функцією бібліотечних установ було накопичення, зберігання і надання користувачеві інформації, що містилася в її фондах. «Яке величезне багатство може бути в маленькій вибраній бібліотеці. Товариство наймудріших і найдостойніших людей, вибране з усіх цивілізованих країн світу на протязі тисячі років, надало нам тут в найкращому порядку результати свого вивчення і своєї мудрості», – цілком справедливо зазначив у ХІХ ст. американський філософ Р. Емерсон [8]. У цьому сенсі бібліотека мала свого роду монополію на інформацію і, будучи центром накопичення і зберігання інформації, займалася й питаннями її впорядкування. Процес систематизації і класифікації бібліотечних документів – це складний інтелектуальний процес, що вимагає наукового підходу і осмислення. Очевидно, що ця обставина обумовила бібліотеки стати одночасно і науковими центрами.

Врахування існуючих реалій життєдіяльності сучасної бібліотеки підводить до висновку, що нині з посередника між виробниками та користувачами інформаційних ресурсів вона трансформується в системоутворюючу ланку інформаційної сфери, стає каталізатором інформаційних процесів. За концепцією академіка О. С. Онищенко, сучасна наукова бібліотека постає як «триєдиний бібліотечно-бібліографічний, науково-дослідний і культурно-просвітницький центр, що відіграє чи не провідну роль у науково-інформаційному забезпеченні науки, освіти, культури, управління» [5].

Звичайно, що за нинішнього рівня розвитку інформаційної сфери українського суспільства будь-який користувач Інтернету, у тому числі і органи державної влади, і без допомоги наукової бібліотеки можуть оперативно отримати з відкритих джерел певну первинну інформацію довідкового та статистичного характеру як на паперових, так і електронних носіях.

Проте характерною ознакою цієї категорії користувачів – органів державної влади є те, що в їхній діяльності особливо гостро виявляється дефіцит часу при великій потребі в якісно обробленій інформації, а головне – знаннях у певній галузі – для швидкого прийняття суспільно значущих рішень [7, с. 38–41]. Тобто, стикаючись з величезними обсягами фрагментованих і суперечливих інформаційних потоків, в яких потрібно знайти й ефективно використати лише необхідну для їхньої власної діяльності, управлінські структури водночас відчують потребу в оперативно підготовленій інформації (синтезованої інформаційно-аналітичній, оглядово-аналітичній, прогнозно-аналітичній продукції). Все це спонукало сучасну бібліотеку до створення і надання необхідних користувачеві бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг, тобто появи бібліотечно-інформаційного сервісу.

Бібліотечно-інформаційний сервіс, який розглядається фахівцями [2, с. 113] як показник якості бібліотечно-бібліографічного та науково-інформаційного обслуговування, як вагома складова іміджу бібліотеки, характеризується орієнтованістю на користувача, оперативною реакцією на запит, контролем за якістю пропонованих послуг, послідовністю та відповідальністю.

Інформаційні та інформаційно-аналітичні продукти, затребувані різними категоріями користувачів бібліотеки, по суті є формою ефективного введення в обіг потрібних суспільству масивів інформації, доступ до якої сучасних користувачів з характерним дефіцитом часу і, як правило, незначними навичками самостійної роботи з великими обсягами інформації без ефективних посередників, інформаційних спеціалістів-аналітиків, є ускладненим. Продовжуючи цю думку, можемо додати, що на сучасному етапі бібліотека, розробляючи власні технології обробки інформації, що використовуються під час проведення наукових досліджень, організує на їхній основі власну синтезовану продукцію, яка може задовольнити інформаційні потреби органів державного управління в інформації з різної проблематики.

Незалежність та нейтральність щодо змісту наданої інформації, орієнтованої на обслуговування органів державної влади, приводить до того, що сучасна наукова бібліотека може претендувати на експертний статус [6]. При цьому вміння управлінських структур, з одного боку, визначати свої інформаційні потреби в інформації з необхідної проблематики, з іншого, коректно (конкретно) формулювати запити на неї до відповідних підрозділів (у тому числі фахівців-аналітиків) наукової бібліотеки дають змогу ефективно використовувати ресурси бібліотек. А це досить великий масив різноманітної за своїм характером інформації: наукова монографічна література (що стає науковою базою інформаційно-аналітичних матеріалів, що готуються бібліотечними службами), наукові статті, експертні думки, матеріали періодики, інформація електронних інтернет-видань, сайтів центральних і місцевих органів влади, партійних та громадських організацій, місцевих громадських організацій, веб-сторінки релігійних організацій тощо.

Ефективність інформаційно-аналітичної діяльності структур бібліотек підтверджується досвідом роботи відомих зарубіжних бібліотек і їхніх інформаційно-аналітичних структур. Зокрема, «проявом структурної формалізації напряму інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек, визнанням ефективності їхнього функціонування як виробників нової синтезованої інформації», як слушно зауважує доктор наук із соціальних комунікацій Т. Гранчак [3], стало заснування Дослідницької служби бібліотеки Конгресу (Congressional Research Service – CRS), функціями якої є забезпечення всіх комітетів та підкомітетів, а також індивідуально кожного сенатора та конгресмена, їхніх помічників та секретарів інформацією з усього кола питань, пов'язаних з виконанням законодавцями їхніх службових обов'язків. За рік CRS задовольняє близько 600 тис. запитів Конгресу. При цьому інформація надається у вигляді довідок, доповідей за результатами проведених досліджень, а також вона міститься у власних періодичних виданнях CRS [4].

Утім, доцільність та ефективність інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек доведена не тільки зарубіжним досвідом, а й практикою таких вітчизняних бібліотек, як Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського НАН України, Національна парламентська бібліотека України, Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. Я. Франка,

Львівська обласна універсальна наукова бібліотека, Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського, Центральна державна науково-технічна бібліотека гірничо-металургійного комплексу України та ін.

Таким чином сучасна інформаційна співпраця наукових бібліотек, зокрема їхніх інформаційно-аналітичних структур, із владними структурами на загальнодержавному й регіональному рівнях полягає в:

- наданні органам державної влади інформації з конкретного питання, що надходить з різноманітних джерел;
- систематизації оцінок конкретної проблеми, наданні можливих (у необхідних випадках альтернативних) варіантів підходу до вирішення проблеми;
- формуванні висновків на основі аналізу, пропозицій про політичні та організаційні дії органів управління з питання, що аналізується (наприклад, прийняття конкретних заходів або залишення проблеми без уваги) [1].

Все це дає змогу зробити висновок, що саме інформаційно-аналітичні структури при бібліотечних установах, залучаючи наявний інформаційний потенціал основних масивів бібліотечних фондів, перетворюються на вітчизняні «фабрики думок». Ця теза ще раз підтверджує значення бібліотек як важливих соціальних інструментів розвитку незалежної держави в умовах інформатизації та активного впливу на його еволюцію процесів глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти [Електронний ресурс]: монографія / І. В. Арістова; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О. М. – Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 368 с. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z1189.html – Назва з екрану.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. Інформаційний моніторинг документального потоку як складова бібліотечно-інформаційного сервісу [Текст] / О. Воскобойнікова-Гузєва // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2002. – Вип. 8. – С. 113-120.
3. Гранчак Т. Бібліотека і політична комунікація [Текст]: монографія / Т. Гранчак; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 481 с.
4. Коваль Т. М. Бібліотечно-інформаційний сервіс сучасний стан і перспективи розвитку [Текст] / Т. М. Коваль // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 57.
5. Онищенко О. С. Бібліотеки у мінливому світі [Текст] / О. С. Онищенко / інтерв'ю
6. Л. Таран // Дзеркало тижня. – 2001. – № 44.
7. Половинчак Ю. Бібліотечні ресурси як фактор зміцнення національної самосвідомості суспільства [Текст] / Ю. Половинчак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2009. – Вип. 23. – С. 53–59.
8. Телешун С. О. Політична аналітика в системі публічного управління [Текст] / С. О. Телешун, С. В. Сьомін, О. Р. Титаренко, І. В. Рейтерович, С. І. Вировий. – К.: НАДУ, 2008. – 284 с.
9. Эмерсон Р. Нравственная философия [Текст] / Р. Эмерсон. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 384 с. – (Классическая философская мысль).